

WZORY I SYMBOLE

NA PISANKACH LUBELSKICH

Tradycyjne wzory stosowane do zdobienia pisanek związane są z dawną symboliką słońca i życia. Najstarsze wzory wykonywane woskiem to różnego rodzaju znaki solarne, swastyki, krzyże, trojaki, gwiazdy oraz drzewka życia. Choć pierwotny sens tych znaków został zapomniany, nadal zdominowały nimi pisanki. Zapraszamy do zapoznania się z ich symboliką.

Prezentowane wzory zostały przygotowane na podstawie kolekcji pisanek ze zbiorów etnograficznych Muzeum Lubelskiego w Lublinie oraz rysunków Janusza Świeżego z publikacji „Pisanki lubelskie” autorstwa Stanisława Dąbrowskiego (1936).

Opracowanie:
Dział Edukacji i Sekcja Etnografii

Drzewo życia

W każdej kulturze, religii, czy przekazach ludowych spotykamy święte drzewo. Uznawano je za oś świata, ponieważ stanowiło połączenie sił podziemnych (korzenie) i niebiańskich (korona) z życiem na ziemi (pień). Drzewo, czerpiąc ze wszystkich czterech żywiołów przyrody – ziemi, wody, powietrza i słońca – symbolizowało długowieczność, płodność i siłę życiową. Widziano w nim także znak odradzającej się roślinności.

Ornament ten może przybierać różne formy: pojedynczej gałązki, liścia, kwiatu, a także drzewa, krzaka czy bukietu w wazonie lub w koszyczku. Są to częściej rośliny fantastyczne niż te, które możemy spotkać w naturze.

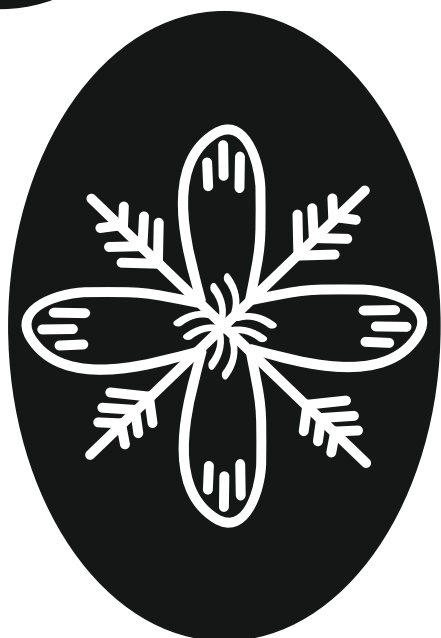
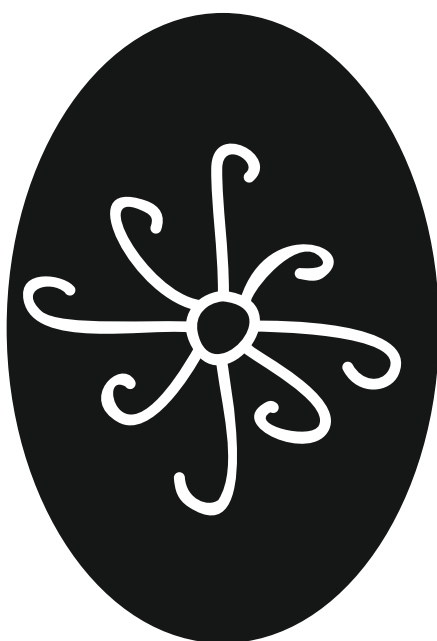

Krzyż

Krzyż, czyli dwie przecinające się pod kątem prostym linie, stanowią najstarsze symboliczne przedstawienie świata. Linie wyznaczają cztery strony świata, a punkt ich przecięcia – jego centrum. Krzyż w dawnych kulturach był talizmanem używanym w magii do pobudzania urodzajności gleby lub do odpędzania demonów i innych sił nieczystych. W tradycji chrześcijańskiej krzyż jest przede wszystkim symbolem męczeństwa, ale również triumfu i Zmartwychwstania Chrystusa.

Krzyż na pisankach lubelskich stosowano raczej jako ornament niż znak Męki Pańskiej. Często występował w połączeniu ze swastyką lub w formie roślinnych stylizacji.

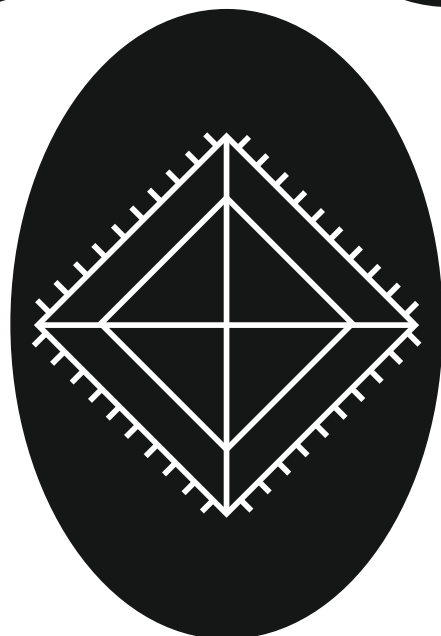
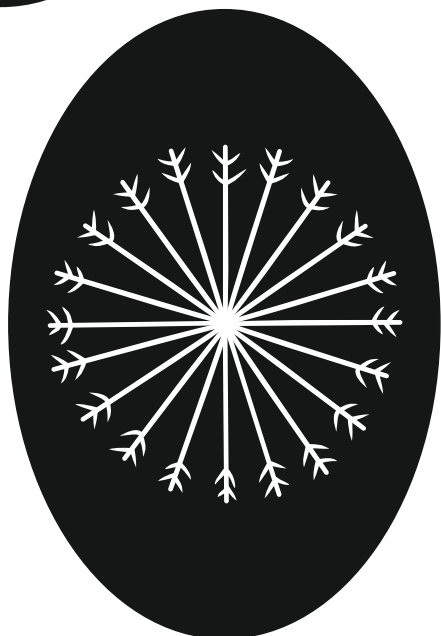

Gwiazda

Gwiazda to symbol przeznaczenia. Dawniej wierzono, że gwiazdy są elementami związanymi z zaświatami i stanowią świetlne otwory w niebie. W przekonaniach ludowych każdy ma swoją gwiazdę na niebie, która pojawia się przy jego narodzinach i gaśnie po śmierci, spadając.

Gwiazda betlejemską, prowadzącą mędrców-magów ze Wschodu do nowonarodzonego dzieciątka Jezus, symbolizowała nadzieję i szczęście.

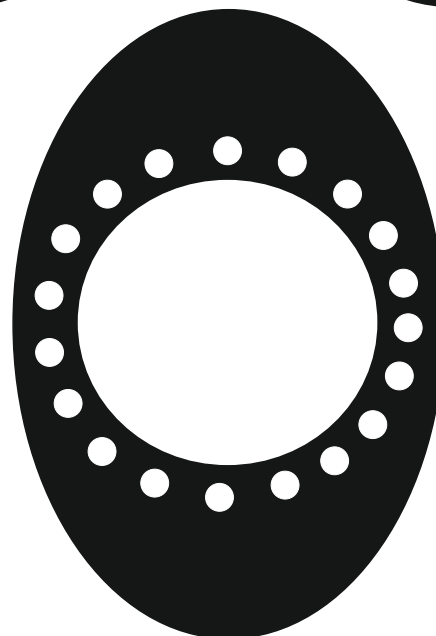
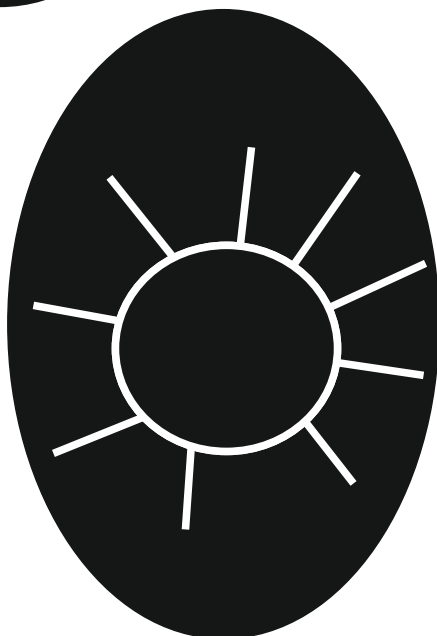
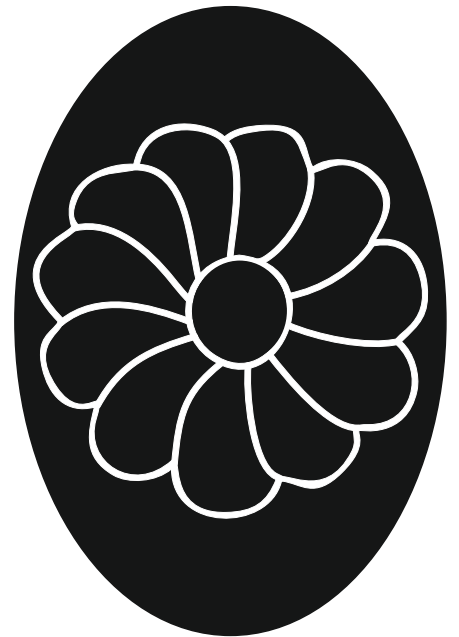
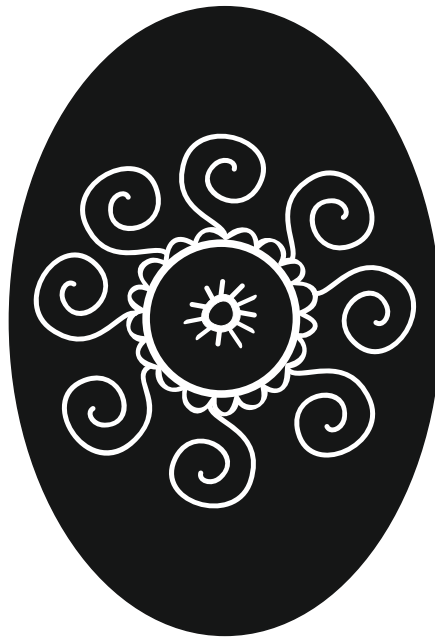

Słońce

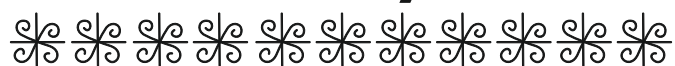

Słońce to motyw związany z pradawnym kultem solarnym. Zawsze stanowiło ważny element wierzeń, ponieważ jego wschód rozpraszał ciemność, a promienie słoneczne pokonywały wszelkie złe moce. Słońce wędrujące po nieboskłonie w wielu religiach uważano za boga – na przykład u Słowian był to Swaróg.

Słońce często uważano także za symbol początku, nieskończoności, źródła energii, urodzaju i płodności. Jako motyw zdobniczy na lubelskich pisankach występuje bardzo często.

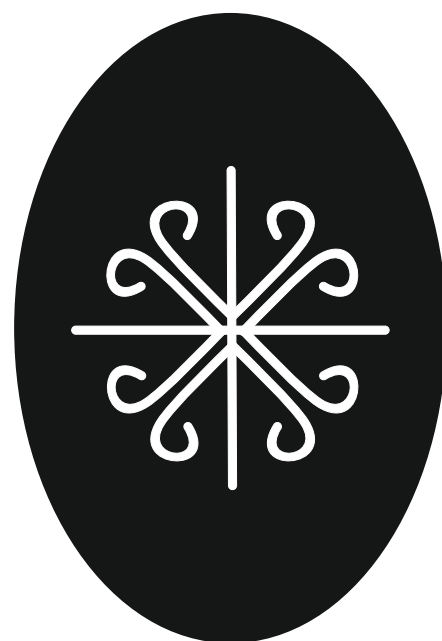
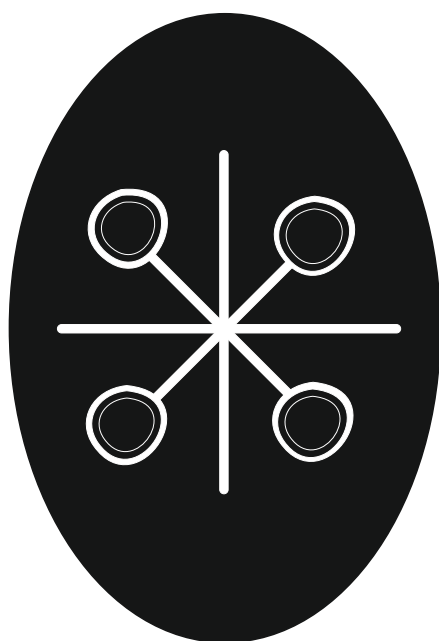
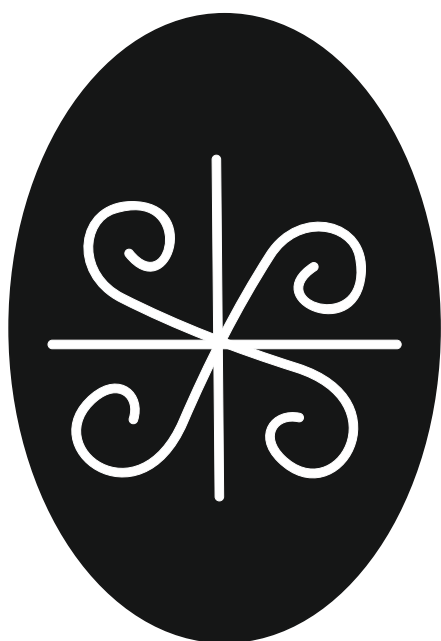

Swastyka

Swastyka to znak krzyża równoramienneego o hakowato zakończonych ramionach, który kształtem przypomina krzyżujące się błyskawice. Jej nazwa *svastika* pochodzi z sanskrytu, czyli literackiego języka starożytnych Indii i oznacza „przynoszący szczęście”. Znak ten występował niemal we wszystkich dawnych kulturach i wierzeniach, gdzie był kojarzony ze słońcem.

Swastyka na pisankach najczęściej symbolizuje błyskawicę, czyli zjawisko pojawiające się podczas wiosennej burzy. Jest to prośba o błogostawieństwo i obfite plony. Często występuje połączona ze znakiem krzyża.

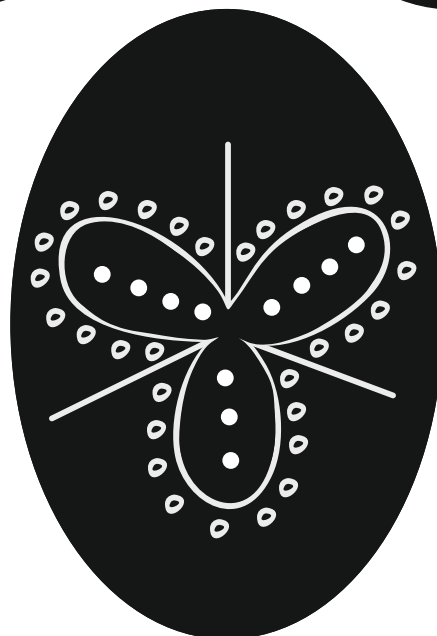
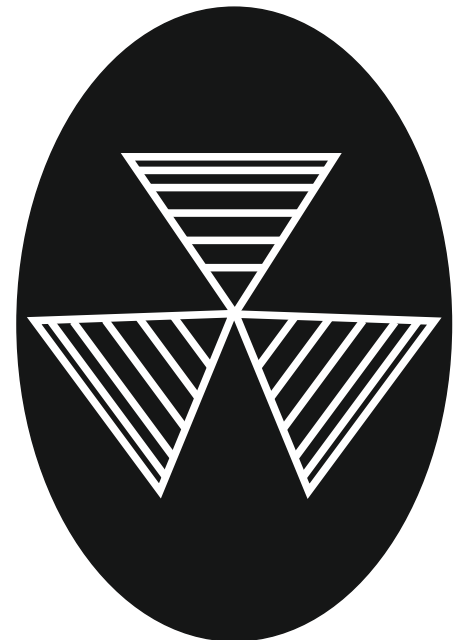
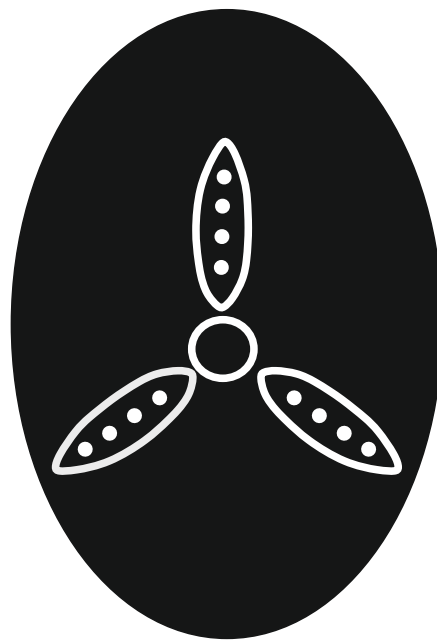
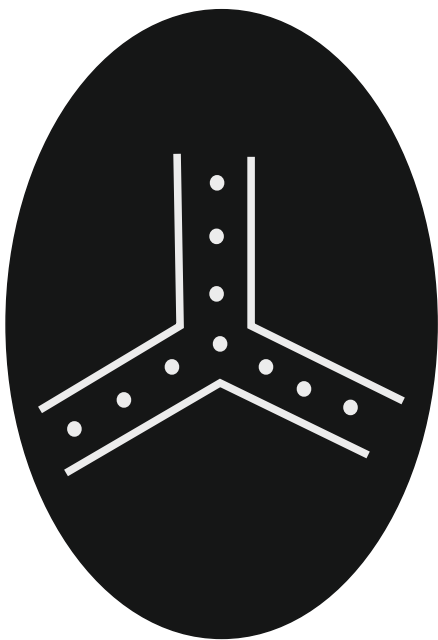

Trykwetr

Trykwetr (lub inaczej trojak) przypomina odwróconą literę Y. To znak złożony z trzech jednakowych elementów, na przykład ramion lub spirali, które zestawione razem tworzą cykliczny wzór geometryczny.

Według niektórych badaczy trykwetr to uproszczony wizerunek koguta. Znak ten umieszczony na pisankach ma zwiastować nadejście wiosny, tak jak pianie koguta o wschodzie słońca zapowiada budzący się dzień. W wierzeniach słowiańskich trykwetr był jednym z głównych symboli magicznych. Ozdabiano nim kamienne kręgi i święte miejsca kultu, a także naczynia ofiarne.

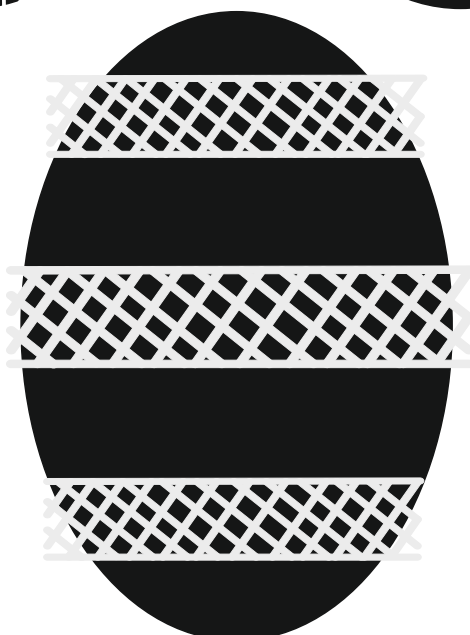
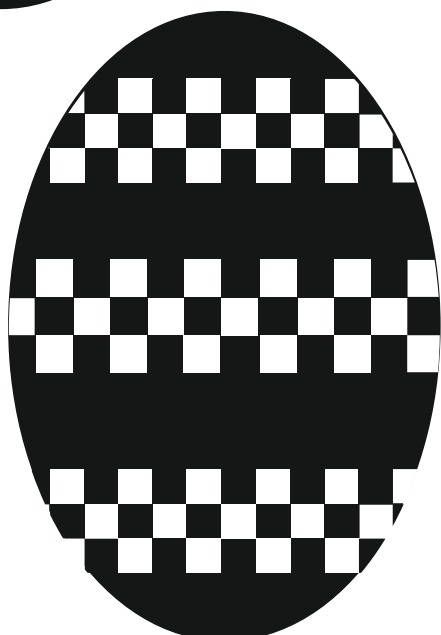
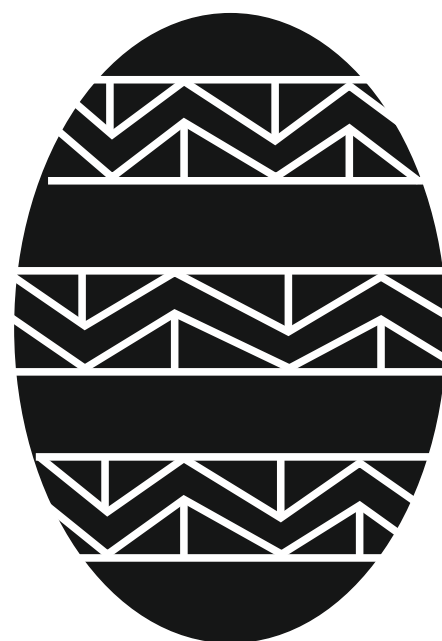
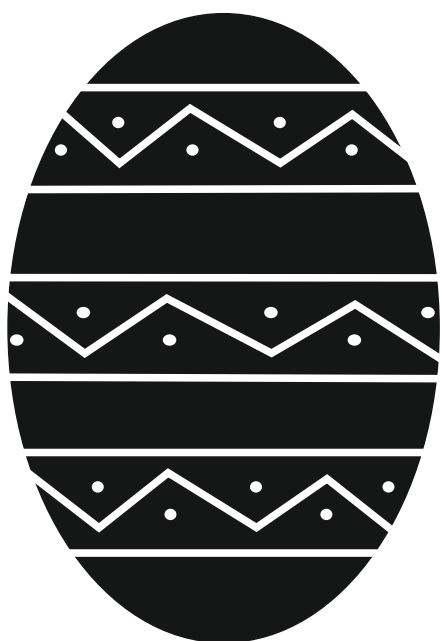

Linie

Ornamenty w postaci linii prostych, falistych, łamanych i spiralnych nawiązywały do haftu ludowego i były wzorowane na jego motywach. Linie zestawiane razem tworzyły następujące wzory: pasy, drabinki, łańcuszki, ząbki, okna, grzebyki, ślarczki, wiatraczki, kurze łapki, kulki, czy różgi. Występowały w układzie poziomym lub pionowym.

Na pisankach czasem pojawiały się również figury ludzkie i zwierzęce oraz napisy, takie jak: *Alleluja*, *Wesołego Alleluja*, *Wesołych Świąt*, *Zmartwychwstanie*, *Stolat*.

Wykonaj własną pisanekę

W oparciu o poznane wzory oraz ich symbolikę zaprojektuj własną pisanekę. Możesz to zrobić na poniższym szablonie lub ozdobić prawdziwe jajko, które później włożysz do koszyczka wielkanocnego.

